

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ

Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες

Το εξεταστικό δοκίμιο αποτελείται από τέσσερα (4) μέρη. Να απαντήσετε σε όλα τα ερωτήματα.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

(μονάδες 20)

Να διαβάσετε το πιο κάτω κείμενο και να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Ο βασικότερος αντίπαλος της επιθετικότητας είναι η παιδεία. Η σωστή παιδεία που θα αποβλέπει όχι μόνο στην προσφορά γνώσεων, αλλά και στην ιεράρχηση των αξιών, ώστε οι ηθικές αξίες να ξαναπάρουν την πρώτη θέση. Τα ανταγωνιστικά και εχθρικά αισθήματα να δώσουν τη θέση τους σε αισθήματα συμπάθειας και αγάπης, που είναι βασικά αντικίνητρα προς τη βία και το έγκλημα. Η παιδεία από μόνη της μπορεί να πετύχει την πνευματική ωρίμαση και ολοκλήρωση του «χρηστού πολίτη». Να προσφέρει μια σωστή πολιτιστική καλλιέργεια κι όχι μια υποκουλτούρα. Να δείξει με επιχειρήματα ότι η κυρίαρχη ιδεολογία της κοινωνίας που κλιμακώνει τις αξίες, δεν πρέπει να τοποθετεί πάνω απ' τον άνθρωπο κανένα αντικείμενο, οσοδήποτε αστραφτερό κι αν φαίνεται. Ακόμα, μπορεί να στρέψει την ορμή του προς δημιουργικούς στόχους. Και τέλος, μπορεί να εξασφαλίσει τη συναισθηματική σταθερότητα και ασφάλεια στη νεολαία, δημιουργώντας θετικό αυτοσυναισθημα και θετική δραστηριότητα. Άρα, η παιδεία μπορεί να δείξει το δρόμο για την «εξιδανίκευση» του ενστίκτου της επιθετικότητας.

Το εννοιολογικό περιεχόμενο της λέξης «παιδεία» είναι πλουσιότατο και πολυσύνθετο. Σημαίνει πολλά και στοχεύει σε περισσότερα. Μια απλή απόκτηση γνώσεων, μια πολυμάθεια στείρα, δεν είναι βέβαια παιδεία. Αλλά και μια εκπαίδευση σε κάποιον ειδικό τομέα για επαγγελματικούς σκοπούς, δεν είναι επίσης παιδεία. Το Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών της UNESCO αναφέρει ότι «Παιδεία είναι η πνευματική και ηθική αγωγή των νέων, η διάπλαση της διάνοιας και του χαρακτήρα με την παροχή συστηματικής μόρφωσης στα Σχολεία».

Αν θέλαμε λοιπόν να διασαφηνίσουμε τον όρο «παιδεία» θα έπρεπε να επικαλεσθούμε τη βοήθεια πολλών λέξεων, όπως: μόρφωση, καλλιέργεια (και συγκεκριμένα πνευματική καλλιέργεια, γνωστική – ηθική - αισθητική), ανατροφή, τριβή στα γράμματα και στις τέχνες, αγωγή απ' τον παιδαγωγό αλλά και αυτοαγωγή (αυτομάθεια), κατάρτιση και προαγωγή πνευματική, σφυρηλάτηση του χαρακτήρα, εξημέρωση των ηθών και αναχαίτιση των ενστίκτων, εμπιστοσύνη στις ανθρωπιστικές αξίες και ιδιαίτερα στα ιδανικά της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της φιλαλληλίας. Θα καταλήγαμε έτσι, να ταυτίσουμε την έννοια της παιδείας με τις έννοιες του πολιτισμού και της ευγένειας, της ανθρωπιάς και της αξιοπρέπειας, της ελευθερίας και της θυσίας. Ο άνθρωπος που έχει παιδεία ωριμάζει για τη ζωή, διαμορφώνει σωστή κοινωνική συνείδηση και συμβάλλει στην ανύψωση της ζωής.

Κατά συνέπεια, λέγοντας παιδεία δεν εννοούμε αποκλειστικά την εκπαίδευση (που είναι μέρος της). Οι γνώσεις δεν κάνουν απαραίτητα τον άνθρωπο καλό, γιατί δεν αποσκοπούν στη διάπλαση του ήθους και την καλλιέργεια ολόκληρου του ψυχισμού. Η επιστημονική και τεχνική εμπειρία που καλλιεργεί με στόχο την επαγγελματική αποκατάσταση, δεν αποτελούν «μόρφωση» της ψυχής και «διάπλαση» ηθικού χαρακτήρα με βαθύτερους φιλοσοφικούς προβληματισμούς και σωστή κοινωνική συνείδηση. Γι' αυτό και υπάρχει ριζική διαφορά ανάμεσα στον άνθρωπο του «Είναι» με τις υπαρξιακές ανησυχίες που αναζητεί την πλατύτερη «παιδεία» και στον άνθρωπο του «Έχειν» με τους χρησιμοθηρικούς στόχους, που τους εξυπηρετεί η ειδικευμένη «εκπαίδευση». Υπάρχει λοιπόν διαφορά ανάμεσα στην εκπαίδευση και στην παιδεία, γιατί η εκπαίδευση αποτελεί μόνο έναν παράγοντα της παιδείας και δεν ταυτίζεται με την καθολικότητα της παιδείας και την ανθρωπιστική της αποστολή. Η εξειδικευμένη εκπαίδευση στη σύγχρονη τεχνοκρατούμενη κοινωνία, οδήγησε σ' ένα - στείρο πνευματικά - καταναλωτικό ευδαιμονισμό, που δεν έχει καμιά σχέση με τον ανθρωπιστικό εκείνο πολιτισμό που θέλει να οικοδομήσει η αληθινή παιδεία. «Δεν υποτιμώ τους ειδικευμένους - θα μας πει ο Κ. Τσάτσος - σ' αυτούς χρωστούν οι θετικές επιστήμες την προαγωγή τους. Απλώς επισημαίνω ότι δεν είναι πνευματικοί άνθρωποι». Απ' όλα αυτά, γίνεται φανερό πως ο «υλικός» πολιτισμός ολοκληρώνεται με τον «πνευματικό» πολιτισμό και ποτέ από μόνος του δεν είναι αυτάρκης.

Ιάσων Ευαγγέλου, «Η Παιδεία φραγμός στην επιθετικότητα» (Διασκευή),
«Προεκτάσεις στην εκπαίδευση», τεύχος 14, 1993.

Ερωτήσεις:

A1. Να γράψετε περίληψη του κειμένου με δικά σας λόγια, σε 100-120 λέξεις.

(μονάδες 8)

A2. Υπάρχει λοιπόν διαφορά ανάμεσα στην εκπαίδευση και στην παιδεία, γιατί η εκπαίδευση αποτελεί μόνο έναν παράγοντα της παιδείας και δεν ταυτίζεται με την καθολικότητα της παιδείας και την ανθρωπιστική της αποστολή.

α) Να εντοπίσετε στο απόσπασμα τη βασική διαφορά ανάμεσα στην εκπαίδευση και στην παιδεία και να αναπτύξετε σε 50-70 λέξεις.

(μονάδες 3)

β) Από την τελευταία παράγραφο να εντοπίσετε και να γράψετε άλλες δύο διαφορές μεταξύ παιδείας και εκπαίδευσης.

(μονάδες 3)

A3. α) Να βρείτε και να γράψετε τα δομικά μέρη / στοιχεία της πρώτης παραγράφου.

(μονάδες 1,5)

β) «Δεν υποτιμώ τους ειδικευμένους - θα μας πει ο Κ. Τσάτσος - σ' αυτούς χρωστούν οι θετικές επιστήμες την προαγωγή τους. Απλώς επισημαίνω ότι δεν είναι πνευματικοί άνθρωποι».

Ποιο τρόπο πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας και τι επιδιώκει με τη συγκεκριμένη επίκληση ;

(μονάδες 2,5)

- γ) - Η παιδεία απαλλάσσει τον άνθρωπο από την επιθετικότητα.
 - Η παιδεία καλλιεργεί τη συμπάθεια, την αγάπη, την αξιοπρέπεια, την ευγένεια και τη φιλαλληλία.
 - Άρα, η αγάπη είναι παράγοντας απαλλαγής του ανθρώπου από την επιθετικότητα.

Ποιο είναι το είδος του πιο πάνω συλλογισμού;

(μονάδες 2)

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΓΛΩΣΣΑ

(μονάδες 10)

B1. Να ξαναγράψετε τις πιο κάτω φράσεις αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με συνώνυμές τους, χωρίς να αλλάξετε το νόημα των φράσεων και το γραμματικό τύπο των λέξεων:

- ολοκλήρωση του χρηστού πολίτη»
- η διάπλαση της διάνοιας και του χαρακτήρα
- δεν αποσκοπούν στη διάπλαση του ήθους

(μονάδες 3)

B2. Να αναλύσετε τις πιο κάτω λέξεις στα συνθετικά τους:

- συμπάθεια
- προσφέρει
- πολυμάθεια
- παιδαγωγός

(μονάδες 4)

B3. Να γράψετε (α) ένα παράγωγο ουσιαστικό και (β) ένα παράγωγο επίθετο για κάθε ένα από τα πιο κάτω ρήματα:

- υπάρχει
- διαμορφώνει
- καλλιεργεί

(μονάδες 3)

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ – ΕΚΘΕΣΗ**(450-500 λέξεις)****(μονάδες 40)**

Τονίζεται ότι δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το όνομά σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που μπορεί να αποκαλύψει άμεσα ή έμμεσα την ταυτότητά σας.

Η εξειδικευμένη εκπαίδευση στη σύγχρονη τεχνοκρατούμενη κοινωνία, οδήγησε σ' ένα - στείρο πνευματικά - καταναλωτικό ευδαιμονισμό, που δεν έχει καμιά σχέση με τον ανθρωπιστικό εκείνο πολιτισμό που θέλει να οικοδομήσει η αληθινή παιδεία.

Σε άρθρο σου, που θα δημοσιευτεί στο περιοδικό του σχολείου σου, να υποστηρίξεις την πιο πάνω θέση και να αναπτύξεις τρόπους με τους οποίους οι φορείς της παιδείας (οικογένεια, σχολείο, πολιτεία, Μ.Μ.Ε.) μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση του καταναλωτικού ευδαιμονισμού στην κυπριακή κοινωνία.

ΜΕΡΟΣ Δ΄: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ – ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ**(μονάδες 30)**

Να διαβάσετε τα κείμενα και να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις που ακολουθούν.

I. Κώστα Μόντης, Της εισβολής

Είναι δύσκολο να πιστέψω
πως μας τους έφερε η θάλασσα της Κερύνειας,
είναι δύσκολο να πιστέψω
πως μας τους έφερε η αγαπημένη θάλασσα της Κερύνειας.

Ερώτηση Δ1:

- α) Σε ποιο γεγονός της σύγχρονης ιστορίας της Κύπρου αναφέρεται το πιο πάνω ποίημα ; (μονάδες 8)
- β) Με ποια λέξη ο ποιητής αναφέρεται στους εισβολείς και γιατί δεν τους κατονομάζει ; (μονάδες 6)

II. Γ. Ρίτσου, «Αποχαιρετισμός» και Μ. Χάκκα, «Το ψαράκι της γυάλας»**Γ. Ρίτσου, «Αποχαιρετισμός»**

[...] Κ' έλεγα μέσα μου: δε φτάνει το τραπέζι, μήτε κάμποσος παράς στην τσέπη,
μήτε το ψωμί και το φιλί, - δε φτάνει.
Ο άνθρωπος είναι πιο τρανός απ' την καθημερινή την έγνοια του.

Κι έλεγα πάλι που ο άνθρωπος αρχίζει από την έγνοια του για το ψωμί
Κι όλο τραβάει πιο πέρα απ' τη σκλαβιά του,
από σκλαβιά σε σκλαβιά, από ξεσκλάβωμα σε ξεσκλάβωμα,
απ' το ξεσκλάβωμα της πατρίδας, στο ξεσκλάβωμα του κόσμου,
ώσπου να νιώσει, μπαίνοντας ίσα τον ουρανό,
ν' αχνίζει το φεγγάρι στον κόρφο του,
ώσπου να κλάψει μια νύχτα από αγάπη για όλο τον κόσμο. Έτσι άφησα
σ' ένα χαντάκι τ' αμάξι μου. Πήρα τ' όπλο. Κι ανέβηκα στο βουνό. [...]

Μ. Χάκκα, «Το ψαράκι της γυάλας»

[...] Τα τελευταία χρόνια είχε κι αυτός την Καπούη* του: Ένα σπιτάκι με βεράντα που έβλεπε προς το βουνό. Αφού έζησε τη μισή ζωή του σε θαλάμους φυλακής και σε τσαντήρια εξορίας, μετά από τόσες στερήσεις, όταν κάποτε βρέθηκε ελεύθερος, μπλέχτηκε με κάτι οικόπεδα, κέρδισε ξαφνικά μερικά λεφτουδάκια κι αγόρασε αυτό το σπιτάκι όπου και ζούσε μονάχος.

Για παντρεία δεν αποφάσιζε. «Δεν ξέρεις τι γίνεται πάλι», έλεγε κάθε φορά που του φέρναν εκεί την κουβέντα. «Ο γάμος σε δένει με τούτον τον κόσμο, ευθύνες, παιδιά. Εγώ έχω ένα παρελθόν κι ένα αβέβαιο μέλλον».

Κι όμως, έστω χωρίς γάμο μα με μόνο το σπίτι, δημιουργούσε γερό δέσιμο με τούτον τον κόσμο κι αγεφύρωτο χάσμα με το παρελθόν. Γιατί δεν ήταν μόνο οι τέσσερις τοίχοι στολισμένοι με κάδρα, παράθυρα δίχως κάγκελα και μια πόρτα που την άνοιγε όποτε ήθελε, δεν ήταν φυσικά αιτίες να ξεκόψει από την παλιά του ζωή μόνον αυτά. Ήταν κι ένα σαλονάκι δανέζικο. Ήταν κι ένα κρεβάτι μ' αναπαυτικό στρωματέξ. Σόμπα στα χειμωνιάτικα βράδια, ψυγείο για τα καυτά καλοκαίρια, παγάκια, και μια σειρά άλλα φιλοπράγματα εκ πρώτης όψεως που δεν είχε συναντήσει στους ηρωικούς αλλά τόσο σκληρούς χώρους της νιότης του.

Είναι αλήθεια, καλά καλά δεν είχε ξεκόψει με το παρελθόν. Όσο μπορούσε συνέχιζε, πηγαίνοντας στις συγκεντρώσεις, παραγγελτικά φυσικά, δίνοντας τακτικά τη συνδρομή του κι ακούγοντας στο πικάπ δίσκους που αποκλειστικά αναφέρονταν σε κείνα τα δύσκολα χρόνια.

Ήταν ωραία ν' ακούς στους δίσκους για καημούς και στερήσεις, για μια υπεράνθρωπη προσπάθεια, άσχετα αν δεν κατάληξε κάπου, για μια στάση ηρωική που μετείχε κι ο ίδιος. Ήταν πολύ ωραία να κάθεσαι στη σαιζ λογκ και ν' αναπολείς ακόμη και τους περασμένους πόνους σου, απαλότεροι τώρα, τυλιγμένοι στο μύθο, σα να μη συνέβηκαν σε σένα τον ίδιο. «Ε, πάει περάσανε όλα. Δύσκολα χρόνια, αλλά είχε μια ομορφιά αυτή η ιστορία». Ήταν καλά μέσα στο σπίτι του με τις αναμνήσεις και το πικάπ ήταν πολύ καλά έτσι που ζούσε, τι αρχίσανε πάλι να πάρει ο διάβολος, τι φταίει να παίρνει πάλι μπάλα τους δρόμους;[...]

* Καπούη: ιταλική πόλη όπου ξεχειμώνιασαν οι στρατιώτες του Αννίβα μετά τη μάχη των Καννών. Από τότε η φράση «απολαύσεις της Καπούη» σημαίνει απώλεια πολύτιμου χρόνου.

Ερώτηση Δ2:

Με βάση τα δύο αποσπάσματα:

- (α) Να εντοπίσετε τα στάδια της πορείας της ζωής των ηρώων, στο ποίημα του Γ. Ρίτσου «Αποχαιρετισμός» και στο διήγημα του Μ. Χάκκα «Το ψαράκι της γυάλας».

(μονάδες 8)

- (β) Να συγκρίνετε τις πορείες των δύο ηρώων.

(μονάδες 4)

III. Αλ. Παπαδιαμάντη, *Η Φόνισσα*

«Πώς μεγαλώνουν, Θεέ μου!» εσκέπτετο η Φραγκογιαννού. [...] Και πάσα οικογένεια εις την γειτονιάν, και εις την συνοικίαν και εις την πόλιν είχαν από δύο έως τρία κοράσια. Μερικαί είχαν τέσσαρα, άλλαι πέντε. Μία μητέρα είχαν εξ θυγατέρας χωρίς κανένα υιόν, άλλη μία είχαν επτά κι ένα υιόν, ο οποίος εφαινότο προωρισμένος να φανή άχρηστος.

Λοιπόν όλοι αυτοί οι γονείς, όλα τα ανδρόγυνα, όλαι αι χήραι, ανάγκη πάσα και χρέος απαραίτητον, να υπανδρεύσουν όλας αυτάς τας κόρας – και τας πέντε, και τας εξ, και τας επτά! Και να δώσουν εις όλας προίκα. Πάσα πτωχή οικογένεια, πάσα μήτηρ χήρα, με δύο στρέμματα αγρούς, μ' ένα πενιχρόν οικίσκον, ταλαιπωρουμένη, ξενοδουλεύουσα – είτε κολλήγισα άλλων ευπορωτέρων οικογενειών εις τα κτήματα, εις τας συκάς και τας μορέας – συλλέγουσα φύλλα, παράγουσα ολίγην μέταξαν – ή τρέφουσα δύο ή τρεις αίγας ή αμνάδας – γινομένη κακή με όλους τους γείτονας, πληρώνουσα πρόστιμα δια μικράς ζημίας – φορολογουμένη ασπλάγχχνως, τρώγουσα κρίθινον άρτον ποτισμένον με ιδρώτα αλμυρόν – ώφειλεν εξ άπαντος «ν' αποκαταστήση» όλα τα θήλεα ταύτα και να δώση πέντε, εξ ή επτά προίκας! Ω Θεέ μου!

Ερώτηση Δ3:

- α) Ποιο κοινωνικό φαινόμενο της εποχής παρουσιάζεται μέσα από τις σκέψεις της Φραγκογιαννούς στο πιο πάνω απόσπασμα;

(μονάδες 5)

- β) Πού θα οδηγήσουν τη Φραγκογιαννού αυτές οι σκέψεις;

(μονάδες 5)